
OFFERYNNAU STATUDOL CYMRU

2015 No. 1028

Rheolau Tribiwnlys y Gymraeg 2015

RHAN A
CYFFREDINOL

Enwi, cychwyn a chymhwyso

- 1.—(1) Enw'r Rheolau hyn yw Rheolau Tribiwnlys y Gymraeg 2015.
- (2) Maent yn dod i rym ar 30 Ebrill 2015.
- (3) Maent yn gymwys i bob achos gerbron y Tribiwnlys.

Dehongli

2. Yn y Rheolau hyn, oni fydd y cyd-destun yn mynnu fel arall—
 - ystyr “achos” (“*case*”) yw trafodion sy'n ymwneud â chais i'r Tribiwnlys;
 - ystyr “cais” (“*application*”) yw—
 - (a) apêl i'r Tribiwnlys o dan adran 58, 95(2), 95(4) neu 99 o'r Mesur yn erbyn penderfyniad gan y Comisiynydd, neu
 - (b) cais i'r Tribiwnlys o dan adran 103 o'r Mesur i adolygu penderfyniad gan y Comisiynydd;
 - ystyr “Cadeirydd” (“*Chair*”) yw person sydd wedi cael ei benodi i gadeirio panel tribiwnlys o dan reol 9;
 - ystyr “ceisydd” (“*applicant*”) yw person sy'n gwneud cais i'r Tribiwnlys;
 - ystyr “Comisiynydd” (“*Commissioner*”) yw Comisiynydd y Gymraeg;
 - ystyr “Cofrestr” (“*Register*”) yw'r gofrestr y mae'n ofynnol ei chadw o dan reol 58;
 - mae i “cyfarwyddiadau ymarfer” (“*practice directions*”) yr ystyr sy'n cael ei roi gan reol 4;
 - ystyr “cyfeiriad e-bost” (“*email address*”) person yw cyfeiriad post electronig personol y person hwnnw;
 - ystyr “cyfnod datganiad achos” (“*case statement period*”) yw'r cyfnod sy'n cael ei bennu gan reol 18, 20 neu 21;
 - ystyr “datganiad achos” (“*case statement*”) yw datganiad sy'n cael ei gyflwyno'n unol â rheol 19, 20 neu 21;
 - ystyr “diwrnod gwaith” (“*working day*”) yw unrhyw ddiwrnod ac eithrio—
 - (a) dydd Sadwrn,
 - (b) dydd Sul,
 - (c) unrhyw ddiwrnod o 25 Rhagfyr i 1 Ionawr yn gynwysedig,
 - (d) dydd Gwener y Groglith, neu

(e) diwrnod sy'n wyl banc yng Nghymru o dan adran 1 o Ddeddf Bancio a Thrafodion Ariannol 1971(1):

ystyr "dogfen" ("*document*") yw unrhyw beth sydd â gwybodaeth o unrhyw ddisgrifiad wedi ei gofnodi ynddo;

ystyr "gwrandawriad" ("*hearing*") yw gwrandawriad gerbron y Tribiwnlys at y diben o alluogi'r Llywydd, Cadeirydd neu banel tribiwnlys i gyrraedd penderfyniad ar gais neu ar unrhyw gwestiwn neu fater, lle mae hawl gan y partiön i fod yn bresennol a chael eu clywed; mae'n cynnwys gwrandawriad a gynhelir yn gyfan gwbl neu'n rhannol drwy gyswllt fideo, ar y telefon neu drwy ddull arall o gyfathrebu electronig dwyffordd disymwth;

ystyr "gwys tyst" ("*witness summons*") yw dogfen sydd wedi ei dyroddi gan y Tribiwnlys sy'n ei gwneud yn ofynnol bod tyst yn bresennol mewn gwrandawriad i roi tystiolaeth neu ddangos dogfennau mewn perthynas â chais i'r Tribiwnlys;

mae i "ieithoedd y Tribiwnlys" ("*languages of the Tribunal*") yr ystyr sy'n cael ei roi gan reol 6;

mae i "hysbysiad cais" ("*notice of application*") yr ystyr sy'n cael ei roi gan reol 10;

mae i "llofnod electronig" yr ystyr sy'n cael ei roi i "*electronic signature*" gan adran 7 o Ddeddf Cyfathrebiadau Electronig 2000(2):

ystyr "Llywydd" ("*President*") yw Llywydd y Tribiwnlys sydd wedi cael ei benodi o dan adran 120 o'r Mesur;

ystyr "y Mesur" ("*the Measure*") yw Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011;

ystyr "panel tribiwnlys" ("*tribunal panel*") yw panel o aelodau'r Tribiwnlys sydd wedi cael ei benodi'n unol â rheol 9;

ystyr "parti" ("*party*") yw'r ceisydd, y Comisiynydd neu barti sy'n cael ei ychwanegu o dan reol 35;

ystyr "penderfyniad sy'n cael ei herio" ("*disputed decision*") yw'r penderfyniad, neu'r methiant i wneud penderfyniad, y mae'r cais wedi cael ei ddwyn mewn perthynas ag ef;

mae "sylwadau llafar" ("*oral representations*") yn cynnwys tystiolaeth sy'n cael ei roi, oherwydd amhariad ar leferydd neu glyw, gan berson sy'n defnyddio iaith arwyddion;

ystyr "y Tribiwnlys" ("*the Tribunal*") yw Tribiwnlys y Gymraeg neu unrhyw berson sy'n arfer swyddogaethau'r Tribiwnlys yn unol â'r Rheolau hyn;

mae "tystiolaeth" ("*evidence*") yn cynnwys deunydd o unrhyw ddisgrifiad, sy'n cael ei gofnodi ar unrhyw ffurf;

mae cyfeiriadau, yn rheolau 51 a 52, at "yr Uchel Lys" ("*the High Court*") yn cynnwys, mewn perthynas ag unrhyw apeliadau pellach oddi wrth yr Uchel Lys neu'r Llys Apêl, y Llys Apêl neu'r Goruchaf Lys, yn ôl y drefn;

ystyr "Ysgrifennydd y Tribiwnlys" ("*Secretary of the Tribunal*") yw'r person sydd am y tro yn gweithredu fel Ysgrifennydd swyddfa'r Tribiwnlys.

Yr amcan pennaf

3.—(1) Amcan pennaf y Rheolau hyn ("yr amcan pennaf") yw galluogi'r Tribiwnlys i ymdrin ag achosion yn deg a chyfiawn.

(2) Mae ymdrin ag achos yn deg a chyfiawn yn cynnwys—

(a) ymdrin â'r achos mewn ffyrdd sy'n gymesur â phwysigrwydd yr achos a chymhlethdod y materion dan sylw,

(1) 1971 p. 80.

(2) 2000 p. 7.

- (b) osgoi, i'r graddau y mae'r Tribiwnlys yn ystyried ei bod yn briodol, ffurfioldeb diangen,
 - (c) sicrhau, i'r graddau y mae'n ymarferol, bod y partïon yn cael eu trin yn gyfartal o ran trefniadaeth a'u bod yn gallu cyfranogi'n llawn yn yr achos, gan gynnwys hwyluso unrhyw barti i gyflwyno unrhyw gais neu apêl, ond heb argymhell pa drywydd y dylai'r parti hwnnw ei ddilyn,
 - (d) trin ieithoedd y Tribiwnlys yn gyfartal,
 - (e) defnyddio arbenigedd neilltuol y Tribiwnlys yn effeithiol, a
 - (f) osgoi oedi, i'r graddau sy'n gyson â rhoi ystyriaeth briodol i'r materion dan sylw.
- (3) Rhaid i'r Tribiwnlys geisio rhoi effaith i'r amcan pennaf pan fydd y Tribiwnlys—
- (a) yn arfer unrhyw swyddogaeth o dan y Rheolau hyn, neu
 - (b) yn dehongli unrhyw real.
- (4) Yn benodol, rhaid i'r Tribiwnlys gymryd camau ymarferol i reoli achosion yn unol â'r amcan pennaf.

Cyfarwyddiadau Ymarfer

4.—(1) At ddibenion y Rheolau hyn ystyr “cyfarwyddiadau ymarfer” (“*practice directions*”) yw cyfarwyddiadau ymarfer sy'n cael eu rhoi gan y Llywydd, o dan adran 124 o'r Mesur er mwyn rhoi cyngor ymarferol ar sut i ddehongli a gweithredu'r Rheolau hyn.

(2) Caiff cyfarwyddiadau ymarfer o dan baragraff (1) amrywio neu ddirymu cyfarwyddiadau ymarfer sydd eisoes yn bod.

(3) Rhaid i'r Tribiwnlys gyhoeddi cyfarwyddiadau ymarfer a gafodd eu gwneud o dan baragraff (1), ac unrhyw amrywiad neu ddirymiad o gyfarwyddyd ymarfer, yn y modd sy'n briodol ym marn y Llywydd.

(4) Mae darpariaethau unrhyw gyfarwyddyd ymarfer yn ddarostyngedig, mewn unrhyw achos penodol, i unrhyw gyfarwyddiadau sy'n cael eu rhoi o dan real 26 mewn perthynas â'r achos hwnnw.

Rhwymedigaeth ar y partïon i gydweithredu

5.—(1) Rhaid i'r partïon—

- (a) cydweithredu â'i gilydd er mwyn gyrru'r achos yn ei flaen,
- (b) cydweithredu drwy roi dogfennau neu wybodaeth i'w gilydd, er mwyn galluogi pob parti i baratoi datganiad achos,
- (c) cynorthwyo'r Tribiwnlys i hyrwyddo'r amcan pennaf, a
- (d) cydweithredu â'r Tribiwnlys yn gyffredinol.

(2) Caiff y Tribiwnlys dynnu pa bynnag gasgliadau anffafriol sy'n cael eu hystyried yn briodol gan y Tribiwnlys, o fethiant parti i gydymffurfio ag unrhyw un o'r rhwymedigaethau sy'n cael eu pennu ym mharagraff (1).

(3) Pan fo'r Tribiwnlys yn tynnu casgliad anffafriol o dan baragraff (2), caiff y Tribiwnlys gyflwyno hysbysiad i'r parti diffygiol bod y Tribiwnlys yn bwriadu gwneud gorchymyn i ddileu—

- (a) y cais, os y ceisydd yw'r parti diffygiol,
- (b) y datganiad achos a'r dystiolaeth ysgrifenedig, os y Comisiynydd neu barti arall yw'r parti diffygiol.

(4) Rhaid i'r hysbysiad ym mharagraff (3) wahodd sylwadau a rhaid i'r Tribiwnlys ystyried unrhyw sylwadau sy'n cael eu gwneud.

(5) At ddibenion y rheol hon—

- (a) rhaid i hysbysiad sy'n gwahodd sylwadau roi gwybod i'r parti diffygiol y caiff y parti hwnnw, o fewn cyfnod (ddim hwyrach na 10 niwrnod gwaith) sy'n cael ei bennu yn yr hysbysiad, naill ai wneud sylwadau ysgrifenedig neu ofyn am gyfle i wneud sylwadau llafar,
 - (b) bydd sylwadau wedi eu gwneud—
 - (i) yn achos sylwadau ysgrifenedig, os ydynt yn cael eu gwneud o fewn y cyfnod penodedig, a
 - (ii) yn achos sylwadau llafar, os yw'r parti sy'n bwriadu eu gwneud wedi gofyn am gyfle i wneud hynny o fewn y cyfnod penodedig.
- (6) Caiff y Tribiwnlys, ar ôl ystyried unrhyw sylwadau sydd wedi'u gwneud gan y parti diffygiol, orchymyn dileu achos y parti hwnnw.

Ieithoedd y Tribiwnlys

6.—(1) Ieithoedd y Tribiwnlys yw'r Gymraeg a'r Saesneg.

(2) Mae gan bob parti neu dyst yr hawl i ddefnyddio'r naill iaith neu'r llall yn nhrefodion y Tribiwnlys ac wrth gyfathrebu gyda'r Tribiwnlys, a chaiff parti neu dyst ddefnyddio un ohonynt ar achlysur neu at bwrpas penodol a'r llall ar achlysuron neu at bwrpasau eraill.

(3) Rhaid i'r Llywydd roi cyfarwyddyd ymarfer o dan reol 4 mewn perthynas â gweithredu'r rheol hon.

(4) Pan fydd dogfen yn cael ei dyroddi gan y Tribiwnlys o dan y Rheolau hyn yn y ddwy iaith, rhaid trin y testunau Cymraeg a Saesneg yn gyfartal.

(5) Nid yw paragraff (4) yn rhagfarnu pŵer y Tribiwnlys i gywiro camgymeriadau clerigol a gwallau eraill o dan reol 60(3).

Dulliau amgen o ddatrys anghydfod

7.—(1) Rhaid i'r Tribiwnlys, pan fo'n briodol, dynnu sylw'r partïon at unrhyw weithdrefn amgen briodol sydd ar gael i ddatrys yr anghydfod.

(2) Os yw'r partïon yn dymuno defnyddio'r weithdrefn amgen i ddatrys yr anghydfod, caiff y Tribiwnlys, ar yr amod bod hynny'n gyson â'r amcan pennaf, ohirio ystyriaeth o'r cais.